

Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi

2020, 4(3):185-197.

DOI: [10.29226/TR1001.2020.200](https://doi.org/10.29226/TR1001.2020.200).

ISSN: 2587-0785 Dergi web sayfası: <https://www.yepad.org>

KAVRAMSAL MAKALE

Eskişehir'in Alternatif Turizmi Üzerine Bir Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Ebru DÜŞMEZKALENDER, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi
e-posta: earslaner@ogu.edu.tr
ORCID: [0000-0001-6197-1394](https://orcid.org/0000-0001-6197-1394)

Öz

Turizmin yalnızca kitle turizminden ibaret olmadığı düşüncesi, diğer doğal ve kültürel kaynakların daha fazla turistik amaçlı kullanılması gerektiğini düşündürmüştür. Bununla birlikte turizmin rahatsızlık verme noktasına gelmemesi bakımından, belirli bölgelerde ve şehirlerde yoğunlaşmaması, her bölge ve her mevsime yayılması da bir gereklilik halini almıştır. Doğaya kaçış, beklenti ve isteklerdeki değişimler, çevre bilincinin artması gibi hususlar da turistleri artık kitle turizmi dışında farklı turistik faaliyetler arayışına itmiş, böylelikle alternatif turizm türlerine olan ilgi artmıştır. Bu durum destinasyonlardaki alternatif turizm potansiyelinin belirlenmesi ve turizm faaliyetlerinin belirli bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesini kuvvetlendirmiştir. Bu çalışmada Eskişehir'in alternatif turizm potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Göçmen şehri olarak kabul edilen Eskişehir, birçok farklı kültüre ev sahipliği yapması, sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakları, kültürel etkinlikleri ve genç bir şehir olma niteliğiyle önemli bir alternatif turizm potansiyeline sahiptir. Şehrin potansiyelinin ortaya konulması daha fazla turist çekmenin yanında turizm faaliyetlerinin bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmesine de olanak sağlayacaktır. Özellikle şehir merkezinde yoğunlaşan turizm faaliyetlerinin ilçeleri de içine alarak genişletilmesi ve turizmin yaygınlaştırılması bakımından potansiyelin belirlenmesi önemli görülmektedir. Çalışmanın bu noktada hem turizm paydaşlarına hem de literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif turizm, Turizm, Eskişehir.

Makale Gönderme Tarihi: 17.04.2020

Makale Kabul Tarihi: 22.05.2020

Önerilen Atıf: Düşmezkalender, E. (2020). Eskişehir'in Alternatif Turizmi Üzerine Bir Değerlendirme, *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 185-197.

© 2020 Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi.

Journal of Management, Economic and Marketing
Research

2020, 4(3): 185-197.

DOI: [10.29226/TR1001.2020.200](https://doi.org/10.29226/TR1001.2020.200).

ISSN: 2587-0785 Journal Homepage: <https://www.yepad.org>

CONCEPTUAL PAPER

An Assessment on Eskişehir's Alternative Tourism

Dr. Öğr. Üyesi Ebru DÜŞMEZKALENDER, Eskişehir Osmangazi University, Tourism Faculty,
e-posta: earslaner@ogu.edu.tr
ORCID: [0000-0001-6197-1394](https://orcid.org/0000-0001-6197-1394)

Abstract

The notion that mass tourism is not the only type of tourism makes one think that other natural and cultural resources should be utilized touristically. However, to prevent tourism become a disturbance, it is necessary that tourism is not concentrated in certain regions and cities but it's evenly distributed to every region and season. Factors such as escaping into nature, shifting expectations and desires and increasing environmental sensibilities have led to touristic activities other than mass tourism, respectively increasing the interest on alternative tourism types. This has strenghtened the thoughts that alternative tourism potentials of destinations should be determined and tourism activities in a given region should be realized within the scope of a plan. This study aims to determine the alternative tourism potential of Eskişehir. Eskişehir is considered a migrant city, and it can be said that it holds a significant potential for alternative tourism due to its natural and cultural resources, cultural activities and the youth of its population. Revealing the potential of the city would provide opportunities for both attracting more tourists and conducting tourism activities within the scope of a plan. It is considered particularly important that the potential for expansion of tourism is determined and touristic activites concentrated within the city center are expanded to include the surrounding districts. The study is thought to benefit both tourism stakeholders and the literature in this regard.

Keywords: Alternative tourism, Tourism, Eskişehir.

Received: 17.04.2020

Accepted: 22.05.2020

Suggested Citation: Düşmezkalender, E. (2020)., An Assessment on Eskişehir's Alternative Tourism, *Journal of Management, Economic and Marketing Research*, 4(3), 185-197.

© 2020 Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi

GİRİŞ

Kitle turizminin gelişimi ve yaygınlaşmasıyla birlikte kültürel ve doğal kaynaklarda tahrip ve bozulmalar meydana gelmeye başlamış ve bu durum kaynakların etkin kullanımı için farklı alternatif turizm türleri arayışlarıyla sonuçlanmıştır. Diğer taraftan turistlerin tatil anlayışının değişmesi ile kitle turizmi dışında daha farklı turizm türlerine yönelik arayışlar, sürdürülebilirlik anlayışının önemli hale gelmesi ve turizmin her mevsime yayılması gibi sebepler de alternatif turizmin ortaya çıkmasını ve gelişimini hızlandırmıştır. Bu gelişmeler neticesinde temelinde sürdürülebilirlik olan, yerel halkı turizm faaliyetlerine dahil eden, küçük ölçekli yatırımları içeren, yerel mimarinin ve dokunun bozulmamasına özen gösteren bir anlayışa dayanan alternatif turizm önem kazanmıştır. Alternatif turizm türlerinin gelişmesiyle, turizm faaliyetlerinin belirli dönemlerde, belirli bölgelerde yoğunlaşmasının da önüne geçilmektedir. Böylelikle turizmin her mevsime yayılmasına, diğer bölgelerin de turizmden pay almasına olanak sağlanmaktadır.

Bir bölge veya şehrin alternatif turizm potansiyelinin ortaya konulması, kaynakların etkin kullanımı, sürdürülebilirlik anlayışı temelinde hareket edilmesi, turizmin planlanması ve gelişimi hususunda önemli görülmektedir. Turizmin çeşitlendirilmesi ve bölgenin kalkınması da diğer önemli husus olarak ifade edilebilir.

Türkiye'nin merkezinde yer alan Eskişehir son dönemlerde özellikle yerli turist çeken önemli bir turistik destinasyon haline gelmiştir. İstanbul, Ankara, Bursa gibi büyük şehirlere yakınlığı, ulaşım açısından kolay ulaşılabilir olması, üç üniversiteye ev sahipliği yapması, kültür, sanat etkinlikleri, doğal ve kültürel kaynaklar bakımından zenginliği, festivaller ve şenlikler Eskişehir'in alternatif turizm potansiyelini artırmaktadır. Göçmen şehri olarak da kabul edilen Eskişehir'de, farklı yerlerden göç edenler geldikleri bölgelerin kendilerine özgü dilini, yemeklerini, eğlence tarzını ve giyim kuşamını da taşımakta, kentin kültürel dokusunu etkilemektedirler (Şahin, 2011:220). Eskişehir'in çok kültürlü yapısı kültürel açıdan bir zenginlik yaratmakta, kültür turizmi potansiyelini artırmaktadır. Diğer yandan şehrin sıcak suları özellikle sağlık turizmi ve bu kapsamda değerlendirilen termal turizm açısından önem teşkil etmektedir. Eskişehir'in çok yönlü turizm potansiyelinin ortaya konulması şehrin imajını güçlendirme ve potansiyel ziyaretçileri şehre çekme anlamında önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında Eskişehir için önemli ve potansiyeli olduğu düşünülen alternatif turizm türlerine değinilmiş ve SWOT analizi ile bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın literatüre ve turizm paydaşlarına yönelik katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Alternatif Turizm

Dünyada turizm yirmi birinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlı bir gelişme kaydetmiş, bu gelişme 1980'lere kadar kitle turizmi yani deniz-kum-güneş turizmi olarak öne çıkmıştır (Gülbahar, 2009: 151). Kitle turizminin Avrupa ülkelerine yayılması, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı'da yaşanan refah artışı ve teknolojik gelişmelere bağlanmaktadır (Akış Roney, 2011:19). Dünyada ise, kitle turizmi sosyal, kültürel ve doğal kaynakların sorumsuzca kullanılmasına neden olmuş, alanlarda giderek geri dönülemeyecek önemli bozulmalar meydana getirmiştir (Duran ve Özkul, 2018:142). Kitle turizminin getirdiği sorunlar alternatif turizm türlerine yönelik ilgiyi artırmıştır.

Alternatif turizmin çıkışı ve gelişimine yönelik bazı nedenler, kaynakların aşırı tüketimi ve özgün niteliklerinin kaybolması, sürdürülebilir turizm anlayışının gelişim göstermesi, turizmin mevsimsel değil, bütün yıla yayılarak yapılması anlayışı, tüketicilerin farklı istek ve beklentilerinin belirmesi olarak sıralanabilir (Meydan Uygur ve Baykan, 2007:32). Turistler, yerel halk ve diğer paydaşlar arasında kitle turizminin olumsuz etkileri konusundaki artan farkındalık

da alternatif turizm olarak yeni turizm türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Jovicic, 2016:608-609).

Kitle turizmi ve alternatif turizm arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Kitle turizmi kısa sürede kar sağlamayı hedeflemekte, dengeli bir şekilde gelişmemekte ve mevsimsellik özelliği taşımaktadır. Aynı zamanda büyük gruplarla da karakterize edilen bir niteliğe sahiptir. Aksine alternatif turizm türleri ise uzun sürede ve yavaş gelişen, uzun vadede kar hedefleyen, istikrarlı, nitelikli ve her zaman mevsimsel olmayan özellikler barındırmaktadır. Alternatif turizm türleri uzun vadede sürdürülebilir gelişim sağlamak için oldukça uygundur (Cuculeski vd., 2015:108). Alternatif turizm daha az tercih edilen kırsal alanlar için gelecek vaad eden ekonomik bir faaliyet olarak görülmekte (Varju vd., 2014:498) el değmemiş doğanın, kültürün geleneğin korunmasını da sağlamaktadır (Cuculeski vd., 2015:108). Özetle alternatif turizm; küçük ölçekli, yerel, aile veya küçük işletmelerin faaliyet gösterdiği, baskın bir sezonun olmadığı, her sezonda yapılabilen, doğa ve kültür odaklı olma özelliğine sahiptir (Weaver, 1991:415). Ancak alternatif turizmin fayda ve etkileri yaygın şekilde tartışılmaktadır. Çevre bilgisi kazandırma, istihdam yaratma, finansal kaynak sağlama bağlamında yalnızca yerel düzeyde fayda sağlamaktadır. Çevresel bozulmalar, eşit olmayan şekilde ekonomik güçlenme, yerel halkta olumsuz sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler de alternatif turizmin tehditleri olarak kabul edilmektedir (Varju vd., 2014:498).

Eskişehir

İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Eskişehir ilinin; Alpu, Çifteler, Günyüzü, Beylikova, İnönü, Mihalgazi, Mihalıççık, Sarıkaya, Seyitgazi, Han, Sivrihisar, Mahmudiye, Tepebaşı ve Odunpazarı olmak üzere on dört ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 13.652 km² olan ilde sert karasal iklim hüküm sürmektedir. Eskişehir'in komşu illeri ise Afyon, Konya, Ankara, Bilecik, Kütahya ve Bolu'dur. Şehir ismini çok eski bir geçmişe sahip olmasından dolayı almıştır. Bölgedeki ilk yerleşim yeri Dorylaion'dur. Öyle ki arkeolojik çalışmalar Eskişehir ve çevresinin M.Ö. 3000 yılına dayanan eski bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir (Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019). Yunus Emre'nin, Nasreddin Hoca'nın memleketi kabul edilen Eskişehir tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, ticaret merkezi olmuştur. Şehir, Türkiye'de sanayinin ilk kurulduğu ve geliştiği yerlerin başında gelmektedir (Fırat, 2015:16). Ayrıca Eskişehir'in demiryolları etkinliği giderek artmakta, şehir demiryollarının stratejik önemi bulunan ve kontrol merkezi olan yerlere yakın olmasıyla da dikkat çekmektedir (Dalgıç vd., 2016).

ESKİŞEHİR'DE ALTERNATİF TURİZM

Kültür Turizmi

Kişilerin, kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak bilgi ve deneyimleri toplamak amacıyla, sürekli ikamet ettiği yerlerin dışına, kültürel çekiciliği olan yerlere taşınması kültür turizmi olarak ifade edilmektedir (Richards, 1996:24). Başka bir tanımla kültür turizmi, turistlerin farklı kültürleri görmek, anlayabilmek ve tanımak amacıyla yaptıkları seyahat ve konaklama faaliyetleridir (Meydan Uygur ve Baykan, 2007:33).

Kültür turizmi öğrenmeye dayalı olmasından dolayı diğer turizm türlerinden farklıdır. Kültür; insanların tavırlarını, inançlarını, fikirlerini, davranışlarını, yaşayış biçimlerini, oluşturduğu sanat eserlerini ve diğer tüm kültürel unsurları kapsamaktadır. Dolayısıyla kültürel süreçler ve bu süreçler neticesinde oluşan bütün ürünler kültür turizmi kapsamındadır. Bu noktada geleneksel turizmden de farklılaşarak yalnızca mekanın ziyaret edilmesinden ziyade, mekandaki yaşam tarzının da öğrenilmesi anlayışına dayanmaktadır (Aliağaoğlu, 2004:51).

Kültürel değer olarak, bölge halkının yaşam şekilleri ele alınabilirken, bölgede yaratılan sanatsal objeler ve eserlerin sergilendiği müzeler de değer sayılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde tiyatrolar, operalar, müzikaller az gelişmiş ülkelerde ise dini ritüeller, el sanatları, geleneksel yaşam şekilleri de kültür turizmi kapsamındaki turistik çekim unsurlarıdır (Kahraman ve Türkay, 2009:48). Ören yerleri, camiler, saraylar, hanlar, antik kentler de bir bölgenin kültürünü yansıtan turistik değerler olarak kabul edilmektedir.

Eskişehir çok değişik kültürleri barındıran, zengin kültürel mirasa sahip bir şehirdir. Özellikle lületaşı işlemeciliği geleneksel el sanatları alanında Eskişehir'in kültürünü yansıtan önemli bir değer olarak görülmektedir. Alpu gümüş işçiliği, dokumacılık, çömlekçilik de Eskişehir'in taşınabilir kültürel miras varlıklarıdır (Tören vd., 2012). Bununla birlikte şehir antik kent, örenyeri, müze, türbe, cami, hamam gibi taşınmaz kültür varlıkları bakımından da oldukça zengin bir mirasa sahiptir. Pessinus (Ballıhisar) Antik Kenti, Küllüoba Höyüğü, Doğanlı Kale, Gerdekkaya Mezarı, Areyastis Anıtı, Asar Kalesi, Solonun Mezarı, Alpu Kocakızlar Tümülüsü, Midas Anıtı (Eskişehir Turizm Çalıştay Raporu, 2015), Phrygia Vadisi, Bitmemiş Anıt, Sümbüllü Anıt, Arezastis Anıtı, Bahşeyiş Anıtı, Phryg Kaleleri, Anıtsal Phrygia Kaya Mezarı, Aslanlı Mabet, Hamamkaya Kaya Mezarı, Seyircek (Büyükayla) Nekropolü, Midaion (Karahöyük), Odunpazarı Kentsel Sit Alanı, Odunpazarı Evleri, Alaeddin Cami, Kurşunlu Cami, Seyyid Battal Gazi Türbesi ve Külliyesi, Sücaeddin Veli Baba Türbesi ve Külliyesi, Melik Gazi Türbesi, Kurşunlu Külliyesi (Üsküdar, 2012), Han Antik Kenti, Develik Han, Fethiye Örenyeri, Yunus Emre Külliyesi ve Türbesi, Selçuklu Hamamı, Uyuz Hamamı, Alpanos Hamamı, Sücaattin Hamamı (Tören vd., 2012) kültürel zenginliklerden bazılarıdır.

Balmumu Heykeller Müzesi, Tülomsaş Müzesi, Havacılık Müzesi, Eti Arkeoloji Müzesi, Ahşap Eserler Müzesi, Lületaşı Müzesi, Çağdaş Cam Sanatları Müzesi, ESOGÜ Zooloji Müzesi, Kurtuluş Müzesi, Odunpazarı Modern Müzeleri, İnönü Karargah Binası ve Savaş Müzesi, Seyitgazi Bor ve Etnografya Müzesi, Ballıhisar/Pessinus Açık hava Müzesi, Yunus Emre Müzesi de şehrin kültürel mirasını oluşturmaktadır.

Gençlik Turizmi

Gençlik turizmi, 15-24 yaş aralığında olan kişilerin aile yakınları olmadan turizm faaliyetlerine katılması olarak tanımlanmaktadır (Hayta, 2008:32). Başka bir ifadeyle, genç ve çocuklara yönelik gerçekleştirilen ulaşım, konaklama, rehberlik hizmetleri de gençlik turizmi olarak değerlendirilmektedir. Farklılıklar olsa da TÜRSAB (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği) 7-27 yaş aralığında olan çocuk ve gençlerin gerçekleştirdikleri turizm faaliyetini gençlik turizmi olarak kabul etmektedir (TÜRSAB, 2019).

TÜRSAB'ın Gençlik Turizmi 2015 Raporu'na göre, 2013 yılında Türkiye'ye gelen 33.8 milyon ziyaretçi içinde 7-27 yaş aralığında bulunan genç turist sayısı 8.5 milyona ulaşmıştır. Buna ilaveten yurtiçi seyahatlerin %25'i gençler tarafından yapılmıştır. Yerli ve yabancı turist gençlerin %75'inin 500 Euro ve üzerinde harcama yaptığı düşünüldüğünde, pazarın büyüklüğü ve önemi anlaşılmaktadır (TÜRSAB, 2019).

Gençler yapıları gereği eğlenceye, maceraya, hareketliliğe ve değişime açık olduğu için diğer yaş gruplarına göre, turistik hareketlere katılma düzeyleri daha yüksektir (Hayta, 2008:32). Daha çok hayallerindeki hayatı yaşamak isteyen gençler teorik bir yaşam tarzı yerine yaşayarak öğrenebilecekleri bir yolu tercih etmektedirler (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009:220). Eş, çocuk, anne, baba sorumluluğunun az olması, lüks aramama, bulunduğu ortama kolay ayak uydurma, teknolojiye yatkınlık ve teknolojinin gençler tarafından etkin kullanılması gibi nedenler gençlerin turistik faaliyetlere yönelmesini artırmıştır. Polat (2017, s. 234), Balıkesir özelinde genç bireylerle gerçekleştirdiği çalışmada gençlerin yapacakları tatilin yerini belirlerken en fazla interneti

kullandığı, fiyata çok dikkat ettikleri, konaklama seçeneği olarak daha çok tatil köylerini tercih ederek deniz-kum-güneş tatilinden hoşlandıklarını belirtmiştir.

Eskişehir gençlik turizm potansiyeli yüksek olan önemli bir şehirdir. Üç üniversiteye ev sahipliği yapması, şehir nüfusunun azımsanmayacak bir kısmının öğrencilerden oluşması şehre hareketlilik kazandırmakta ve öğrenci şehri imajı yaratmaktadır. Bununla birlikte şehirde sıklıkla gerçekleştirilen kültür, sanat etkinlikleri ve festivaller gençlerin ilgisini artırarak, hem şehirde bulunan genç nüfusun hem de çevre illerdeki gençlerin bu etkinliklere katılması ve şehre çekilmesi anlamında etkili olmaktadır. Ayrıca öğrenci şehri imajından dolayı, Eskişehir’de okuyan üniversite öğrencilerinin başka şehirlerde yaşayan arkadaş ve akrabalarının da şehre gelmesi, yeme içme, eğlenme, konaklama faaliyetlerinin canlanması ve gençlik turizmine katkı sağlanması bakımından oldukça önemlidir.

Sağlık Turizmi

İnsanların sürekli yaşadıkları yerin dışında konaklayarak tedavi amacıyla seyahat ettikleri bir turizm türü olan sağlık turizmi (Aydın, 2012:92) son yıllarda dünyada ve Türkiye’de hızla gelişme gösteren alternatif bir turizm türüdür. Uzun bekleme süreleri, sağlık bakım hizmetleri maliyetlerinin yüksek olması, bazı ülkelerde tedavi süreçlerinin uzun sürmesi ve tedavi olanaklarının devlet tarafından onaylanmaması, bununla birlikte hem tedavi görme hem tatil yapma isteği gibi nedenler de sağlık turizminin gelişimine katkı sağlamıştır (Acar ve Turan, 2016:19). Sağlık turizmi, termal turizm, medikal turizm, SPA Wellness, ileri yaş turizmi olarak bölümlendirilmektedir.

Ülke ekonomisi için önemli katkı sağlayan sağlık turizminde hasta sayısı bakımından dünya sıralaması ABD, Almanya, Tayland, Hindistan ve Türkiye şeklindedir. Türkiye’de akredite olmuş 48 sağlık kuruluşu olup, bu kuruluşlar uluslararası niteliklere uygun hizmet vermektedir. Tıp turizmine bağlı seyahatlerin sayısı 10 milyonu aşmış ve 100 milyar dolarlık bir ciroya ulaşmıştır. Termal turizm, SPA, yaşlı ve engelli turizminde seyahat edenlerin sayısı ve bu seyahatlerden elde edilen gelir tam olarak bilinmemekte, ancak medikal turizmden daha fazla olduğu düşünülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2019).

Yer altı suları açısından son derece zengin olan Eskişehir ve ilçeleri özellikle termal turizmde önemli bir yer tutmaktadır. Birçok eski medeniyete ev sahipliği yapması sebebiyle, şehirde Bizans, Roma ve Osmanlı dönemlerine ait hamam ve kaplıcalara rastlanmaktadır. Merkezi de dahil olmak üzere sıcak sular şehrin her yanına yayılmıştır. Günyüzü Çardak Kaplıcası termal suyu, Türkiye’nin birinci derecede önemli ve öncelikli maden sularındandır. Benzer şekilde, Hasırca ve Sakarılıca termal kaynakları da Türkiye’nin üçüncü derece önemli öncelikli kaynaklarındandır. Bununla birlikte en önemli termal turizm kaynakları (hamam, kaplıca, ılıca, sıcak sular); Eskişehir Merkez, Hasırca, Mihalgazi-Gümele, Kızılınler Çardak, Alpu-Uyuzhamam, İnönü, Mihalıçık-Yarıkcı, Sivrihisar-Gümüşkonak, Ilıcaköy, Çifteler-İhsaniye, Sivrihisar-Kumacık-Seyyide, Sivrihisar-Küçük olarak sıralanabilir (Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019a).

Gastronomi Turizmi

Gastronomi kavramı oldukça köklü ve eski bir bilim dalı olmasına rağmen, son yıllarda sıklıkla tartışılmakta ve farklı bakış açılarıyla incelenmektedir (Sarıışık ve Özbay, 2015:264). Gastronomi, yiyecek ve içeceklerin tarihinden başlamak suretiyle derinlemesine araştırılması, anlaşılabilir uygulanması ve günün şartlarına uyarlanmasına yönelik çalışmaları kapsayan bir bilim dalıdır (Aksoy ve Sezgi, 2015:80).

Gastronomi bir destinasyonun kültürünü tanımak ve öğrenmek için vazgeçilmez bir unsurdur (Gheorghe vd., 2014:12). Turizmde önemli bir rol oynayan ve son dönemlerde oldukça dikkat

çeken gastronomi turizmi, kapsamlı ve yüksek derecede farkındalık yaratan etkisi ile ilgili olduğu destinasyonun kalkınmasına ve imajına önemli katkıda bulunan, ulusal veya uluslararası tanıtımda rol oynayan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Bucak ve Aracı, 2013:213). Gastronomi turizmi, seyahatlerini kısmen veya tamamen yerel ürünleri tatmak veya gastronomi ile ilgili etkinliklere katılmak için planlanan ziyaretçi veya turist eylemleri olarak tanımlanmaktadır (Gheorghe ve diğ., 2014:12).

Turizmin destinasyonlar arasında meydana getirdiği rekabet baskısı gastronominin destinasyona ilişkin çekicilik unsuru olarak değerlendirilerek olumlu bir imaj oluşturmaktadır (Güzel Şahin ve Ünver, 2015:70). İnsanlar yalnızca bir yöreye ait yemekleri tatmak için bile günübirlik gezilere ya da turlara katılmaktadırlar. Bu durum gastronomik değerlerin daha fazla anlam kazanmasını sağlayarak; bir destinasyona ait yemek kültürünün incelenmesine yönelik ilgiyi artırmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin gastronomik değerler açısından çok zengin bir ülke olduğu söylenebilir. Nitekim il bazında bir değerlendirme yapıldığında da aynı zenginliği görmek mümkündür. Eskişehir'in geçmiş dönemlerde aldığı göçlerle oluşan çok kültürlü yapısı mutfağına da yansımış ve zengin bir gastronomi kültürü oluşmuştur. Şehrin yöresel yemeklerinden bahsedildiğinde ilk akla gelen hamur işi ve mantılardır. Çibörek en bilinen örnek olsa da, göbete/köbete, haluja, cantık, haşhaşlı cevizli ekme, pita, kalakay, haşhaşlı gözleme, mercimekli mantı da çok bilinenler arasındadır. Ayrıca etli bamya, tutmaç, alişke, toyga, mantı, omaç, arabaşı, kuzu soppa çorbaları, et yemeklerinden tirit, şipsi, bulamaç, kapama (Dündar Arıkan, 2017) bilinen yemeklerinden bazılarıdır. Met ve nuga helvaları da Eskişehir mutfağının önde gelen gastronomik değerlerindedir.

Etkinlik Turizmi

Kutlamalar, festivaller, fuarlar, şöenler gibi etkinlikler kültürel bir unsur olup, üretim ve tüketimin vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır. Etkinlikler, gelir artırıcı etkileri, yerel işletmeler için ticareti canlandırması, yeni istihdam olanakları yaratması, yerel yönetimlere ve yerel halka ek gelir sağlaması ve yerel halkın yaşam kalitesini artırması anlamında önemli görülmektedir (Yolal, 2017:36).

Alternatif bir turizm türü olarak değerlendirilen etkinlik turizmi, bir destinasyon için çekicilik unsuru olup, destinasyon üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve turistik etkiler oluşturmaktadır (Çelik ve Göçmen, 2013:70). Etkinliklerde yalnızca düzenlenen şehirden değil, başka şehir hatta ülkelerden de ziyaretçiler ağırlandığı için, etkinlik ile destinasyonun uluslararası alanda da tanınırlığının sağlandığı ve imajının güçlendirildiğinden bahsedilebilir.

Eskişehir kültür sanat etkinliklerinin içeriği ve sayısı bakımından Türkiye'de önde gelen birkaç ilden biridir. Uluslararası Eskişehir Festivali, Uluslararası Film Şenliği, Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu, Eskişehir Opera ve Bale Günleri, Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatro Festivali, Uluslararası Eskişehir Sokak Festivali, Uluslararası Eskişehir Şiir Buluşması, Uluslararası Sanat Çalıştayları şehirde düzenlenen kültür sanat etkinliklerindedir (Kozak, 2018:7). Diğer bazı etkinlikler ise; Nasreddin Hoca Doğum Şenlikleri, Bilim ve Gözlem Şenliği, Gürleyik Su Festivali, Kiraz Festivali, Tepreş Şenlikleri, Kayakent Çukurbağ Şenlikleri ve Kilim Festivali, Seyyid Battal Gazi'yi Anma Töreni, Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Yörük Etkinlikleri, Acdadı Anma Töreni, Seyyid Ücaaddin Veli'yi Anma Dostluk ve Sevgi Günü, Nazım Hikmet ve Kuva-i Milliye Şehitlerimizi Anma Kültür Sanat Etkinlikleri şeklinde sıralanabilir (Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019b).

Doğa Temelli Turizm

Doğa temelli turizm, milli parklar, korunan alanlar, hayvanat bahçeleri, vahşi yaşam parkları gibi doğaya dayalı faaliyetleri temsil ettiği düşünülen yerlere yapılan ziyaretler olarak tanımlanmaktadır (Mckercher ve Chan, 2005:21). Doğa temelli turizmde amaç, sürdürülebilirliğin esas alınarak, çevrenin ve doğanın korunmasıdır. Doğa temelli turizmde katılan turistler doğayla bütünleşerek, doğadan keyif alma isteğindedirler. Ayrıca bu turistler, doğaya zarar vermeyen, doğal yaşama ve gittikleri yerlerin yaşam tarzlarına saygı gösterip, o ortama uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.

Doğa turizmi, çiftlik, tarım, kuş gözlemciliği, bisiklet, su altı dalış, yaban hayatı gözlemeleme, av turizmi, dağ ve doğa yürüyüşü, akarsu, bitki gözlemeleme, dağ, mağara turizmi gibi birçok turizm türünü içine alsada bu çalışma kapsamında Eskişehir için önemli olduğu düşünülen birkaç doğa temelli turizm türüne yer verilmiştir.

Kuş Gözlemciliği

Eskişehir kuş türleri açısından oldukça zengindir. Göçmen kuşların uğrak yerlerinden olan Balıkdamı Sulak Alanı (Sivrihisar), Doğanca Göleti (Alpu), Emineken Göleti (Çifteler), Yörükçirka Göleti (Eskişehir Merkez) kuş gözlemciliği açısından önemlidir. Göç dönemlerinde 140 kuş türü barındıran Balıkdamı, Türkiye'nin en büyük sulak alanlarından biri olarak kabul edilmektedir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2019).

Dağ ve Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Eskişehir'e bağlı Han, Çifteler, Seyitgazi ilçe sınırlarında bulunan Frig Vadisi Yürüyüş Yolu'nun bir bölümü yürüyüş için uygundur. Yol, eski bir medeniyetin izlerini taşıması ve çok sayıda tarihi ve doğal çekiciliğe sahip olması anlamında önem taşımaktadır (Seçilmiş ve Özdemir, 2019:1140).

Mağara Turizmi

Eskişehir'de yer alan mağaralar; Tozman Düdeni, Afarın Düdeni, Sarıkız Subatanı, Güvercinini Mağarası, Beyköy Düdeni, Külceini Mağarası, İnhisar Mağarası, Gürleyik Mağarası, Yelini Mağarası, Karlık Düdeni, İnönü Mağarası, Karakaya Mağarası şeklinde sıralanabilir (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2009).

Kaya Tırmanışı

Eskişehir merkeze 15 km uzaklıkta bulunan Kızılınler Köyü'nde bulunan Kızılınler Kayalıkları, Sivrihisar ilçesinin kuzeyinde bulunan Sivrihisar Kayalıkları ve granit kaya yapılarının bulunduğu Karakaya köyü tırmanış için en uygun alanlar olarak gösterilmektedir (Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019c).

Hava Sporları

Hava sporları, paraşüt, planör, yelken kanat, model uçak, paraşüt-balon gibi hava araçlarıyla yapılmaktadır. Eskişehir hava sporları alanında önde gelen şehirlerdendir. Türk Hava Kurumu İnönü Uçuş Eğitim Merkezi birçok dalda havacılık eğitimi verilen önemli bir hava sporları merkezidir. Bu alanlarda yapılan etkinliklere katılmak, eğitim almak veya izlemek için katılım göstermek hava sporlarının turizmi canlandırılması bakımından önem teşkil etmektedir.

Sportif Olta Balıkçılığı

Sportif olta balıkçılığı, stresten uzaklaşma, doğayla bütünleşme veya benzer amaçlarla ve ticari bir beklenti olmaksızın deniz, göl, gölet ve akarsu kenarlarında yapılan balık tutma eylemidir.

Musaözü Tabiat Parkı, Sakaryabaşı Eskişehir'in sportif olta balıkçılığı için uygun alanlarıdır (Seçilmiş ve Özdemir, 2019:1140).

Eskişehir'in Alternatif Turizmine İlişkin Swot Analizi

Elde edilen bilgiler doğrultusunda, Eskişehir merkezi ve ilçelerinin alternatif turizm potansiyeli değerlendirilerek, bu potansiyele ilişkin SWOT analizine Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Eskişehir'in Alternatif Turizmine İlişkin Swot Analizi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
<ul style="list-style-type: none">• Şehrin kültürel ve doğal kaynaklar bakımından zenginliği• Şehrin termal turizm kaynakları bakımından zenginliği• Şehirde geçmişte alınan göçlerin oluşturduğu kültürel zenginlik• Şehirde üç üniversite olmasından dolayı kütüphane, laboratuvar gibi alanlar bakımından var olan bilimsel zenginlik• Şehrin ulaşım açısından merkezi konumda olması• Şehrin yerel halkının lületaşı gibi el sanatlarına sahip çıkması, işlemeciliğin turizm amaçlı kullanılması• Şehir halkının turiste açık olması• Tarihi yapıların restore edilerek butik otel olarak kullanılması	<ul style="list-style-type: none">• Kültürel mirasın tam olarak tanıtılamaması• Genelde günübirlik turların düzenlenmesi, ziyaretçilerin şehirde kısa süreli vakit geçirmesi• Eski hamam ve sıcak suların yeterince tanıtılmaması ve kullanılmaması• Farklı kültürel kimliklerin yarattığı zenginliğin kullanılmaması• Gelen tur veya ziyaretçi araçlarının yoğunluğundan dolayı yaşanan park ve trafik sorunu• Gastronomik değerlerin yeterince tanıtılmaması• Şehirde ucuz konaklama yapılabilecek çok fazla hostel vb. konaklama işletmesinin bulunmayışı• Yurtdışından turist çekememe• Şehirde az sayıda kongre düzenlenmesi• İlçelerdeki doğal ve kültürel zenginliklerin yeterince tanıtılmaması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">• Tren ulaşım ağının genişlemesi• Günübirlik turlara olan ilginin artması• Şehrin olumlu imajının yaygınlaşması• Turizmin gelişimi konusunda kamu ve özel sektör işbirliğinin artması• Şehirde üç üniversite olması ve şehrin turizmine akademik çalışmalarla destek verilebilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Şehrin öğrenci şehri olarak bilinmesi, kültürel ve termal kaynakların istenilen düzeyde kullanılmaması• Bazı alanlarda yılın bazı dönemlerinde taşıma kapasitesinin aşılması ve yerel halkın tolerans düzeyinin azalması• Sahip çıkılmayan kültürel mirasın kaybolması

<ul style="list-style-type: none">• Öğrenci sayısının fazlalığına bağlı olarak, artan arkadaş ziyaretleri• Kongre düzenlenebilecek otellerin olması• Termal tesis sayısının artırılması	
---	--

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma Eskişehir'in alternatif turizm potansiyeline dikkat çekme amacı taşımaktadır. Bu çıkış noktasından hareketle şehrin alternatif turizm potansiyeli belirlenerek, SWOT analiziyle bir değerlendirme yapılmıştır. Turizm sistemi içinde yer alan bütün paydaşlara mevcut turizm faaliyetleri ve alternatif turizm potansiyeli hakkında ayrıntılı bilgi sağlanması ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik farkındalık oluşturması bakımından çalışmanın gerekli ve önemli olduğu düşünülmektedir.

Eskişehir son dönemlerde özellikle yerli turist çeken bir turistik destinasyon olarak değerlendirilebilir. Yalnızca ulusal değil uluslararası alanda da tanınırlığı olan, daha fazla turist çeken bir destinasyon olmak için şehrin alternatif turizm potansiyelinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Diğer taraftan şehirdeki turizmin planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, belirli alanlardaki yoğunlaşmanın doğal ve kültürel zenginliğe sahip başka alanlara da taşınması için alternatif turizm potansiyelinin ortaya konulması bir gereklilik olarak görülebilir. Turizm faaliyetlerinin plansız bir şekilde gerçekleştirilmesinin bir sonucu olarak bazı alanlar ve kaynaklar aşırı kullanılarak taşıma kapasitesi aşmakta, bazı alanlar da ise doğal ve kültürel zenginlikler olmasına rağmen hiçbir turizm faaliyeti gerçekleştirilememektedir. Bu anlamda alternatif turizm potansiyeli yüksek olan şehrin bu imkanlarından faydalanmak bir gereklilik oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında derlenen bilgilerden hareketle, Eskişehir'in doğal ve kültürel kaynaklar bakımında oldukça zengin bir potansiyeli olduğu ifade edilebilir. Merkezi konumda olması, zengin kültürel mirası, doğal kaynak suları, çeşitli kültür ve sanat etkinlikleri Eskişehir'in alternatif turizm potansiyelini artırmaktadır. Ayrıca şehirde kuş gözlemciliği ve çeşitli doğa turizmi türlerinin yapılabileceği önemli ekolojik alanlar da doğasever turistleri çekmek bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Yalnızca şehir merkezi değil, ilçelerdeki doğal ve kültürel zenginlikler de büyük önem taşımaktadır. Geçmişte farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan şehrin özellikle kültür turizmi bakımından zengin potansiyelinin değerlendirilerek, potansiyeli olan alanlar mevcut ziyaret edilen alanlara dönüştürülmelidir. Özellikle Frig Vadisi görülmesi gereken yerlerin başındadır. Bu sebeple vadinin mutlaka tur programlarına dahil edilmesi önerilmektedir. Şehir merkezinde ve bazı ilçelerdeki sıcak su kaynakları termal turizm için önemli bir potansiyel oluşturmakta olup, turizm faaliyetleri için kullanılabilir. Diğer taraftan şehrin geçmişte aldığı göçlerle zenginleşen kültürü her alanda kendini göstermektedir. Yemek kültürünün bir parçasını oluşturan hamur işleri şehrin gözde yemeklerindedir. Bu yiyeceklerin üretildiği, sunulduğu veya satıldığı restoranlara yönelik turlar düzenlenerek, ziyaretçilerin yemekleri tatmaları, yapımını ve sunumunu tecrübe etmeleri sağlanabilir.

Eskişehir'in Ankara, Bursa, İstanbul gibi büyük şehirlere yakın olmasına bağlı olarak, bu şehirlerden gelen turist sayısı artsa da, şehirlerarası yakınlık ziyaretlerin genellikle günübirlik olarak gerçekleşmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu doğrultuda bir güne sığdırılmış tur programlarıyla yalnızca birkaç nokta görülebilmekte, diğer turistik çekicilikler göz ardı edilebilmektedir. Günübirlik turlardan ziyade birkaç güne yayılacak tur programları ile birçok ilçenin de turizm potansiyelinden yararlanılabilir. Doğru bir turizm planlaması için özellikle

ilçelere yapılacak yeni yatırımlarla bölge halkı da turizme dahil edilebilir. Turizmin gelişimi bütün paydaşların etkin katılımı ve işbirliği ile güç bulmaktadır. Bu noktadan hareketle, üniversiteler, özel sektör ve ilgili kamu kurumlarının birlikte hareket etmesi, turizmin planlaması ve turizmin kontrollü gelişimi açısından gerekli görülmektedir.

Çalışmada bütün alternatif turizm türlerine yer verilmemiş olması bir sınırlılık olarak görülmektedir. Diğer alternatif turizm türlerinin ele alınması ya da turizm paydaşlarının görüşlerini almaya yönelik çalışmalar yapılması da araştırmacılara öneri niteliğinde sunulabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. ve Turan, A. (2016). Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çalışanları Örneği, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 17(1): 17-36.
- Akış Roney, S. (2011). *Turizm Bir Sistemin Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aksoy, M. ve Sezgi, G. (2015). Gastronomi Turizmi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gastronomik Unsurları, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3): 79-89.
- Aliağaoğlu, A. (2004). Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(2): 50-64.
- Aydın, O. (2012). Türkiye'de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23): 91-96.
- Bucak, T. ve Aracı, Ü. E. (2013). Türkiye'de Gastronomi Turizmi Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(30): 203-216.
- Cuculeski, N., Petrovska, I. and Mircevska, T. P. (2015). Emerging Trends in Tourism: Need for Alternative Forms in Macedonian Tourism, *Review of Innovation and Competitiveness*, 1(1): 103-114.
- Çelik, A. ve Göçmen, Z. (2013). Yerel Yönetim Bakış Açısıyla Etkinlik Turizmi Motivasyonlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 48(2): 70-89.
- Duran, E. ve Özkul, E. (2018). Değişen Dünya Turizminde Yeni Alternatifler. (Editör) Duran, E. ve Sertkaya Doğan, Ö.: *Türkiye Turizm Coğrafyası* içinde (ss. 137-164) İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.
- Dündar Arıkan, A. (2017). Eskişehir'deki Yiyecek İçecek İşletmelerinin Menülerinde Eskişehir Mutfağının Yeri, *Journal of Human Sciences*, 14(2): 2061-2077.
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, (2009). http://www.eskisehir.bel.tr/dosyalar/istatistiklerle_eskisehir/2009.pdf [Erişim Tarihi: 28.12.2019].
- Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2019a). <https://eskisehir.ktb.gov.tr/TR-158566/termal-turizm.html> [Erişim Tarihi: 28.11.2019].
- Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2019b). <https://eskisehir.ktb.gov.tr/TR-70891/yerel-etkinlikler.html> [Erişim Tarihi: 27.11.2019].
- Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2019c). <https://eskisehir.ktb.gov.tr/TR-158742/kaya-tirmanisi.html> [Erişim Tarihi: 28.11.2019].

- Eskişehir Turizm Çalıştay Raporu (2015). Değişen Dünyada Eskişehir'in Turizm Potansiyeli, Eskişehir Valiliği.
- Fırat, D. Ç. (2015). *Eskişehir Anadolu'nun Yıldızı*. İstanbul: Tuna Yayıncılık.
- Gheorghe, G., Tudorache, P. and Nistoreanu, P. (2014). Astronomic Tourism, A New Trend for Contemporary Tourism?, *Cactus Tourism Journal*, 9(1/2014): 12-21.
- Gülbahar, O. (2009). 1990'lardan Günümüze Türkiye'de Kitle Turizminin Gelişimi ve Alternatif Yönelimler, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1): 151-177.
- Güzel Şahin, G. ve Ünver, G. (2015). Destinasyon Pazarlama Aracı Olarak "Gastronomi Turizmi": İstanbul'un Gastronomi Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(2): 63-73.
- Hayta, A. B. (2008). Turizm Pazarlamasında Tüketici Satın Alma Süreci ve Karşılaşılan Sorunlar, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1): 31-48.
- Jovicic, D. (2016). Cultural Tourism in The Context of Relations Between Mass and Alternative Tourism, *Current Issues in Tourism*, 19(6): 605-612.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2009). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N. (2018). Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Etkinlik Turizmi ve Eskişehir, (Editör) Kozak, N.: *Dünden Bugüne Eskişehir ve Yöresindeki 16 Etkinliğin Öyküsü (Festivaller, Şenlikler, Özel Günler)*, içinde (ss .1-10) Eskişehir: Pusula Matbaacılık.
- Mckercher, C. and Chan, A. (2005). How Special Is Special Interest Tourism?, *Journal of Travel Research*, 44: 21-31.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri Varlıklar Üzerindeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı (2019). <http://bolge5.ormansu.gov.tr/5bolge/Files/resimliHaber/MasterPlan/Eski%C5%9FehirD TMP.pdf> [Erişim Tarihi: 03.12.2019].
- Polat, E. (2017). Genç Bireylerin Turistik Tercihlerinin Belirlenmesi Üzerine Balıkesir Kent Merkezinde Bir Araştırma, *International Journal of Cultural and Social Studies*, 3(2): 234-250.
- Richards, G. (1996). The Scope and Significance of Cultural Tourism, (Editor) Richards, G.: *Cultural Tourism in Europe*, Wallingford: CABI.
- Sağlık Bakanlığı, (2019). <https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,175/saglik-turizmi-hakkinda.html> [Erişim Tarihi: 28.11.2019].
- Saruşık, M. ve Özbay, G. (2015). Gastronomi Turizmi Üzerine Bir Literatür İncelemesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2): 264-278.
- Seçilmiş, C. ve Özdemir, C. (2019). Eskişehir'in Doğa Temelli Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, *II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı*, 1137-1143.
- Şahin, C. (2011). Bir Göçmen Kenti Olarak Eskişehir ve Eskişehir'in Sosyo-Kültürel Yapısında Tatar Kimliği, *İdealkent*, 3: 220-243.

- Tören, E., Kozak, N. ve Demiral, G. N. (2012). Eskişehir'in Kültürel Miras Varlıklarının Korunmasında Kamu Kurumlarının Rolü, *Aksaray Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2): 69-88.
- TÜRSAB (2019). https://www.tursab.org.tr/apps/OldFiles//dosya/12191/tursab-genclik-turizmi-2015-raporu117755463808_12191_560578.pdf [Erişim Tarihi: 01.12.2019].
- Üsküdar, Ş. (2012). *Eskişehir'in Kültür Turizmi Potansiyeli ve Yerli Turistlerin Buna İlişkin Algıları Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Varju, V., Suvak, A. and Dombi, P. (2014). Geographic Information Systems in the Service of Alternative Tourism-Methods with Landscape Evaluation and Target Group Preference Weighting, *International Journal of Tourism Research*, 16: 496-512.
- Weaver, D. B. (1991). "Alternative to Mass Tourism in Dominica", *Annals of Tourism Research*, 18, 414-432.
- Yolal, M. (2017). Türkiye'nin Etkinlik Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi, *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2017(2): 35-51.